

Daniela Ježovicová

Zanikne Západná civilizácia?

Исчезнет ли западная цивилизация?

Patrick J. Buchanan, *Smrť Západu. Mladá fronta*,
Praha, 2004, ss. 400

Smrť Západu od P.J. Buchanana nie je historiozofickým dielom, pohybujúcim sa na špekulatívnej pôde. Dôležitou odlišnosťou historiozofie a historiografie je prevaha prospekcie, vyhladky do budúcnosti, pred retrospekciou, prísnou viazanosťou na minulosť. Buchananovo dielo nemá historický, ani historiozofický charakter, ale politologický. Historické argumenty sú iba bázou pre znovuoživenie platnosti historickej skúsenosti a dôvodom k pochopeniu vývojovej dynamiky pre budúcnosť. Kritika súčasného Západu z prepadnutia kultúrnej revolúcie odкрýva rad problémov, pred ktorými stojí otázka perspektívnej vízie civilizácie a zároveň zodpovedanie ktorej je horizontom reflektovanej súčasnej i minulej histórie. Aj keď dielo signifikantným spôsobom pojednáva o americkej spoločnosti bezprostredne čeliacej sebadeštručným dôsledkom, táto výzva stojí pred celým civilizovaným svetom. Zmena spoločenských hodnôt sa podpísala pod rúšku radikálnych zmien. Rozleptávanie monopolu kresťanstva bolo vnútorne inherentné a tento proces vyústil v 20. storočí v kultúrnej revo-

lúcii. Európa, ktorá by si udržala mravný život bez podpory náboženstva dokazuje, že v dejinách nikdy taká spoločnosť nejestvovala. Buchanan prichádza s opačným tvrdením ako sú optimistické konštatovania o víťazstve liberálnej demokracie, alebo pohrdanie tradíciou totalitných hnutí minulého storočia. Víťazstvo kultúrneho marxizmu, kultúrnej revolúcie je založené na odmietaní Západu. Metodologický rámec Buchanánovho prístupu k problematike je aplikáciou dôsledne exaktných metód, prognosticky podopretý štatistickými a demografickými analýzami.

Podľa Buchanana Amerika a Západ stoja pred štyrmi viditeľným a prítomnými hrozbami: vymieranie obyvateľstva, masové prisťahovalectvo ľudí rôznych farieb pleti, vyznania a kultúr, vzostup dominancie protizápadnej kultúry, nepriateľskej voči tradícii Západu, rozpad národov a útek vládnucích elít ku svetovej vláde.

V prvej kapitole – *Ohrozený druh* má autor na mysli negatívnu prognózu o vymieraní Európanov. Z 20 národov s najmenšou pôrodnosťou na svete pripadá v 18 prípa-

doch na európske národy. Ako riešiť otázku zmenšujúceho sa počtu obyvateľov, keď – pokiaľ nenájdeme jasnú odpoveď – kolíska západnej civilizácie sa stáva aj jej hrobom? Smrť Západu nie je, podľa autora, predpoveďou toho, čo sa stane, ide o popis toho, čo sa dnes deje. Pri diagnostike kladenej otázky sú zreteľné varujúce štatistiky: Počet obyvateľov Európy v r. 2000 – 728 miliónov, v roku 2050 (s ohľadom na súčasnú pôrodnosť bez prisťahovalcov) – 600 miliónov a na konci 21. storočia – 207 miliónov. Autor zdôrazňuje ďalšie štatistické ukazovatele, napr. Nemecko považované za najstarší národ na Zemi je v súčasnosti starnúcim a vymierajúcim obyvateľstvom. V roku 2000 bolo 82 miliónov Nemcov, v roku 2050 (s ohľadom na horeuvedené faktory) – 55 miliónov a na konci 21. storočia sa predpokladá 38,5 milióna obyvateľov. Udivujúca je aj skladba obyvateľstva, zatiaľ čo počet nemeckých detí pod 15 rokov má klesajúcu tendenciu, 1/3 obyvateľov bude nad 65 rokov, dokonca pomer detí a obyvateľov nad 65 rokov má byť v pomere 1:2. E. Stoiber zreteľne označil nemeckú pôrodnosť za „časovanú bombu“. Podľa talianskeho demografa A. Goliniho je obdobná situácia v Taliansku. Dôvodom populačnej krízy je ohrozenie talianskej kultúry a závislosť na prisťahovalcoch. Tradičná talianska spoločnosť končí, vrátane stúpajúceho trendu prestárleho obyvateľstva, ktoré nemôže obstáť s nedostatkom mladých ľudí v globálnej trhovej ekonomike. Z 57 miliónov Talianov v roku 2000

bude v roku 2050 41 miliónov, pričom 40% obyvateľov z celkového počtu má mať nad 65 rokov. Španielsko s najnižšou pôrodnosťou v Európe napreduje k poklesu počtu obyvateľov o 25 %, pričom počet Španielov nad 65 rokov sa zvýši o 117%. V roku 2000 – 147 miliónov Rusov sa v roku 2050 zníži na 114 miliónov, a pokračujúc v tomto trende na konci 21. storočia – na 80 miliónov počtu obyvateľov. Podľa autora, aj kríza spojená s ľudským životom v Rusku by mala stáť za zamyslenie. Analogicky sú geostrategické dôsledky hrozbou pre samotnú Ameriku. Angličania ako druhý národ po Američanoch sa stane z väčšinového pôvodného obyvateľstva menšinovým a Japonci, ako prvý ázijský národ, ktorý vstúpil do modernej doby s najnižšou pôrodnosťou sa spolu s Arménmi radí k spomínaným 22 národom s najmenšou pôrodnosťou na Zemi.

Odpoveď na otázku prečo národy a ľud Európy prestali mať deti a začali brať ich úbytok na tomto svete tak zdanlivo ľahostajne, je analyzovaná v 2. kapitole. Povojnový baby boom v Amerike znamenal revolučnú zmenu. Prestup na nový spôsob myslenia, viery a života sú vlnou generácie, ktorá zasiahla univerzitnú pôdu a priniesla kultúrnu revolúciu. Zmena poľnohospodárskej ekonomiky na priemyselnú, zmena v hierarchii spoločenských tried a blahobytná spoločnosť je podľa najjednoduchšieho vysvetlenia ako zvyčajne správneho (Occamova britva) najlepším vysvetlením klesajúcej pôrodnosti: čím je národ bohatší, tým menej má detí, a

tým skôr začne vymierať. Zaujímavé je konštatovanie autora v tom zmysle, že strádanie a chudobu čínskeho, islamského a latinoamerického národa v minulom storočí môže osud vyvážiť tak, že budú na Zemi vládnuť v nasledujúcom storočí. Paralelne k dôvodom novej ekonomiky pripadá aj koniec „rodinnej mzdy“. Autor počítaťky priemyselnej revolúcie spája s vplyvom globálneho kapitalizmu. V súvislosti s vplyvom Marxovho a Engelsovho diela si kladie otázku, či nie je pozoruhodnou zhodou okolností, že pohľad globálneho kapitalizmu na ženy – ako jednotky výroby oslobodených od manželov, domova a rodiny – zodpovedá pohľadu otcov globálneho kapitalizmu. Mladá rodina je ohrozený druh. Podľa hla bludu ekonomizmu, zrkadlovému javu marxizmu, podľa ktorého človek je ekonomické zviera. Na druhej strane, podľa W. Chambersa problémom našej éry nie je ekonomika, ale viera. Materialistická viera zlyhala a v našich myšlienkach nedominujú idey kresťanstva. Obdobne je to s nekritickým pohľadom na príčiny biedy a hladu. Malthusiánske teórie a propaganda elitných amerických politických a ideových inštitúcií zameraných proti počtu obyvateľov vyústili v posolstve: Hlad a biedu nezapríčiňuje počet ľudí, ale politická neschopnosť a zločinnosť, bláznivé idey a šialená ideológia. R. Weaver v *Ideas Have Consequences* k takýmto dôsledkom radí feminizmus. Feministická ideológia a jej stotožňovanie manželstva s prostitúciou a otroctvom na rovnakej úrovni ovplyvnilo, že vzostup femi-

nizmu prináša smrť národa a koniec Západu. Populárna kultúra a zrútenie mravného poriadku udalo smer kompasu revolučných hodnôt. V tomto revolučnom boji sa spriaznenou stala intelektuálna a mediálna elita. Podľa Buchanana, iba spoločenská kontra-revolúcia alebo náboženské prebudenie môže Západ zachrániť ešte predtým, než klesajúca pôrodnosť dosiahne posledný stupeň a spustí oponu za dlho trvajúcim predstavením západného človeka.

Na korene revolúcie autor poukazuje v tretej kapitole pod názvom *Katechizmus revolúcie*. Nové náboženstvo prichádzajúce s revolúciou odmieta uznať akýkoľvek vyšší mravný poriadok alebo mravnú autoritu. V politike je nová viera globalistická a skeptická voči vlastencom. Kdekoľvek sa vytvorí nová nadnárodná inštitúcia, revolúcia podporuje presun moci a suverenity od národných štátov k novým inštitúciám globálnej vlády. Z dejín ale vyplýva, že všetky národy, kultúry, civilizácie nie sú rovné, životné štýly nie sú si rovné, ani náboženstvá, ani idey, ale vzorový zločin z nenávisťi má vždy rovnakú osnovu, rovnakého hrdinu, lotra a rovnakú obeť: pokrokári sa stavajú proti bigotným belochom na obranu bezbranných menších. Vyhľadávanie nových zločínov z nenávisťi médiami, ktoré sa stali propagandistickým ramenom revolúcie, nikdy nekončí. Každý novo odhalený zločin z nenávisťi totiž znovu potvrdzuje neomylnosť doktríny, že Amerika je bigotným a homofóbnym národom.

Čo je príčinou nového náboženstva, ktoré sa zmocnilo kresťanskej a konzervatívnej Ameriky? Autor ju diagnostikuje v strate hodnôt. Predovšetkým však v strate židovskej a kresťanskej viery spočíva dedičstvo *Štyroch tvorcov revolúcie* (obsah štvrtej kapitoly) – marxistických teoretikov G. Lukácsa, A. Gramsciho, T. Adorna a H. Marcusa. Podľa neho sú zdrojom kultúrnej revolúcie a pokračovania studenej, resp. kultúrnej vojny. Účelom Lukáčsovej podpory bezuzdnosti žien a detí bolo zničenie rodiny, kľúčovej inštitúcie kresťanstva a západnej kultúry. Jeho ideí sa chopila v období „sexuálnej revolúcie“ generácia baby boom. Najväčší marxistický stratég Gramsci bol prenikavým pozorovateľom, ktorý nahliadol, že bolševizmus nefunguje. Zo skúseností z Ruska analogicky dospieva k záveru, že Rusom bráni v prijatí ich komunistickej revolúcie kresťanská duša. Podľa toho, ak je kresťanstvo ochranou kapitalizmu, potom marxisti v snahe zmocniť sa západu, ho musia najskôr odkresťančiť. Zmena kultúry však vyžaduje premenu a spolitizovanie inštitúcií v revolučnú agentúru. Gramsciho idea revolúcie v západnej spoločnosti sa ukázala ako správna – pokračuje a do dnešných dní neustále premieňa ľudí. Pre starých a nových marxistov je definícia morálky identická: to, čo napomáha revolúcii je mravné, čo jej prekáža, mravné nie je. Gramsciho viera v „absolútny historicizmus“ znamená, že mravy, hodnoty, pravdy, normy a samotná ľudská prirodzenosť sú pre každú historickú epochu

iné. K novým zbraňam vyvinutým v kultúrnom konflikte Frankfurtskou školou patrila kritická teória. T. Adorno, E. Fromm, W. Reich, H. Marcuse a ďalší reprezentanti Frankfurtskej školy nasmerovali svoje talenty a sily na podkopanie kultúry krajiny, ktorá im poskytla po druhej svetovej vojne útočisko. Kritická teória kultúrnych marxistov v konečnom dôsledku vyvolala „kultúrny pesimizmus“. Spoločnosť a vlast' vnímali ako utláčajúce a nehodné lojalita. Noví marxisti pokladajú kultúrny pesimizmus za nutný predpoklad revolučnej zmeny. Cesta ku kultúrnej hegemonii vedie cez psychologické formovanie, ale nie cez filozofické argumenty. Na začiatku kultúrnej revolúcie vychovávala ku zmene hodnôt škola, formujúca nové postoje. Neskôr ju prekonal nové médiá: televízia a filmy. V prípade smrti Západu, podľa autora, musí byť Frankfurtská škola vnímaná ako hlavný podozrivý a najdôležitejší spoluvinník. Propagandistický útok na rodinu, zničenie americkej tradičnej kultúry viedlo k tomu, že z Ameriky sa stal ideologický štát, „umiernená tyrania“, v ktorej je nová ortodoxia vynucovaná inkvizitormi populárnej kultúry. Revolučné hodnoty ovládajú médiá. Vládne politická korektnosť. Vzdor voči novej ortodoxii sa posudzuje ako „prejav nenávisťi“, neúcta k jej dogmám ako znak dnešnej choroby. Aj napriek tomu, Buchanan dospieva k stanovisku, že otázkou nie je ani tak prognóza budúcich rokov, ako skôr otázka dneška: v lotérii je prežitie Ameriky ako izolovaného a

jedinečného národa a samotnej západnej civilizácie. So znižujúcou sa pôrodnosťou, víťazstvom protizápadného multikulturalizmu sa s otvorenými hranicami pridružuje aj nastávajúca – *Veľká migrácia* (obsah piatej kapitoly).

Európske štáty sú malé, husto osídlené a nemajú žiadnu skúsenosť s „taviacim kotlom“. Ich vládnuce elity sú na rozdiel od Ameriky citlivé voči sociálnym hrozbám masového prisťahovalectva. Politici sa však značne oneskorili v uvedomení si, aké demografické nebezpečenstvo predstavuje vymieranie obyvateľov. Amerika, Európa a Japonsko sú vo vede, technológiách, ekonomike, poľnohospodárstve, priemysle, zbrojení a demokratickom vládnutí o generáciu vpred. Západ však stratil to, čo si udržiava islamský svet. Najšť západný národ, ktorého počet miestnych obyvateľov nevymiera je práve tak obtiažne, ako je ťažké najšť islamský národ, ktorého počet miestnych obyvateľov prudko nerastie. S. Huntington označuje migráciu za „ústredný problém našej doby“. Nová kolonizácia Ameriky mexickou migráciou vyvoláva diskusiu, čo sa pod pojmom národ chápe v prípade Ameriky. Američania sa naďalej nezhodujú na hodnotách, dejinách a na hrdinoch, dokonca ani viera v demokraciu nestačí ako spoločenský tmel. Je obtiažne zjednotiť zástancov idey národa založenej na krvi a pôde alebo idey vychádzajúcej z amerického kréda (národ zložený z jednotlivcov, ktorí činia vlastné rozhodnutia a ktorí sú za ne zodpovední sebe, nie národu

založenom na nedotknuteľných etnických spoločenstvách), lebo národ nie je tým, čím bol pred niekoľkými rokmi. Politickou migráciou je však problém imigrácie zmetaný zo stola. So zmenou etnického charakteru Ameriky sa mení aj politika. Hispánski voliči sa stávajú rozhodujúcimi v kľúčových štátoch v dôsledku zväčšujúcej sa hispánskej imigrácie a ich program sa stane americkým programom. Masová emigrácia z chudobných krajín tretieho sveta je ekonomickou vizitkou „dobrého podnikania“. Čo je dobré pre americké korporácie, nemusí byť dobré pre strednú triedu Ameriky. V otázke otvorenia hraníc sa záujem korporácií a národný záujem nezhodujú. Keď bude Amerika trvale v recesii, zistíme, či taviaci kotol stále funguje. A preto sa Buchana pýta, ako možno preklenúť korene národa?

V siedmej kapitole pod názvom *Vojna proti minulosti* odpovedá na predchádzajúcu otázku nasledovne: zničiť pamäť národa. Odvrátenie sa od otcov – zakladateľov, pohľad na občiansku vojnu ako nepoctivú a nečestnú vzburu majiteľov otrokov, zaobchádzanie s Indiánmi, je len časťou ľadovca vojny s minulosťou, ktorá sa však neobmedzuje len na Ameriku. Francúzska, ruská a maoistická revolúcia a revolúcia Červených Khmérov a Talibanu zvrhla starých bohov a znesvätila ich chrámy. Rovnako je tomu v prípade kultúrnej revolúcie. Kultúrna revolúcia vylučuje dejiny. Pripravuje nové učebné osnovy, ktoré odseknú deti od ich dedičstva. Pretrhanie koreňov v snahe

kultúrnej revolúcie vytvoriť „nový národ“ vedie aj k tomu, že najskôr musia vytvoriť nové dejiny. Diskusia o učebných osnovách v konečnom dôsledku je lotériou o budúcnosti Ameriky. Aká bude jej perspektíva, keď o nej rozhoduje generácia zabúdajúca na americké dejiny a trpiaca kultúrnym Alzheimerom, aká bude viera Američanov, keď verejný život sa zreteľne ubera cestou odkresťančenia – vyznieva ako problém príliš skepticky riešiteľný.

Keď na Západe začalo kresťanstvo umierať, západné národy prestali mať deti. Vzájomný vzťah medzi náboženskou vierou a veľkými hrdinami je totiž nepochybný. Čím zbožnejší je národ (kresťanský, moslimský či židovský), tým vyššia je pôrodnosť. Amerika bola odkresťančená despoticky a za prekvapujúco malého odporu ľudí. V priebehu posledných päťdesiat rokov uštedril Najvyšší súd takmer neprerušovaný rad porážok viery otcov – zakladateľov. Sekulárny humanizmus je vierou americkej elity, ktorú si vynucuje Najvyšší súd. Kresťania stále presvedčení o tom, že súd iba vytvoril rovnú hracu plochu pre všetky vyznania, si niečo nahovárajú. V 21. storočí nastane úplné odkresťančenie verejného života. Zosadenie Boha z amerického verejného života neprebehlo demokraticky, stalo sa tak diktátorsky a otcovia – zakladatelia by to nikdy netolerovali. Amerika prestala byť kresťanskou krajinou preto, že prestala byť demokratickou. S dechristianizáciou Ameriky nastalo zničenie starého mravného poriadku,

ktorého základ tvorí židovsko-kresťanské učenie, a došlo k zavedeniu nového mravného poriadku podľa Humanist Manifesto. Odkresťančenie Ameriky je analogickým javom v Európe. A pritom, ak zanikne kresťanstvo, zanikne – podľa Eliota – aj celá kultúra.

Prečo kresťania umožnili, aby ich boh a viera boli vytlačené z chrámov ich civilizácií? Odpoveď je nasledovná: republikáni, konzervatívci a kresťania takmer neustále ustupujú a sú dnes v podstate *Zastrašená menšina* (obsah 9. kapitoly). J. Burnham v knihe *The Suicide of the West* odhalil duševné rozpoloženie, ktoré západné národy zmieruje so smrťou ich impérií a úpadkom ich civilizácie (ideológia samovraždy Západu). Za novej netolerantnej kultúry elity, ktorá je dnes na vzostupe, spočíva nedostatok konzervatívcom v tom, že sú konzervatívci – musia jasne a dôkladne pochopiť – že nebojú, aby niečo konzervovali, ale že bojú, aby niečo zvrhli (S. Fancis). Politika osnovaná na pózach nie je bolestivá, ale pravicoví a ľavicoví konzervatívni komentári zisťujú, že rasa a kultúra budú v politike rozhodovať. Bez ohľadu na to, čo si „súcitní konzervatívci“ prajú, kultúrna vojna a rasový konflikt nepoľavujú. Príliš mnoho ľudí má na nich vlastný záujem.

Západ je najvyspelejšia civilizácia v dejinách a Amerika najvyspelejším štátom, preto nemá žiadneho supervelmocenského súpera. Amerika a Západ však vstúpili do éry vlastného ohrozenia. Súčasná globalizácia je pravým opakom patriotiz-

mu, národná korporácia je prirodzeným protivníkom tradície. Globálny kapitalista a skutočný konzervatívce stoja pred výzvou: skutočný zápas proti globálnemu socializmu nie je prehraný. Veľkou zjednocujúcou silou, na ktorej sa zhodneme, je demokracia. Všeobecná viera v demokraciu je však príliš slabá, aby sa zaistila podpora solidarity Západu. Je to intelektuálny koncept, ktorý nevychádza zo srdca. Demokracia je bezbranná voči ideológii, ktorá si kladie za cieľ premenu demokracie podľa novej elity, novej viery a nového poriadku. Čo v skutočnosti Amerika a Západ postráda, je v pravom zmysle slova oživenie viery. Civilizácie, národy a štáty zanikajú mnohými

spôsobmi. Cyklické teórie chápu históriu ľudstva ako sled uzavretých cyklov. Vznik, vzostup, vyvrcholenie, úpadok, zánik civilizácie – vo všeobecnosti zahŕňa proces možných sociálnych zmien a fyziognómie kultúr. Zatiaľ čo na začiatku minulého storočia vyvolala Spenglerova kniha *Zánik Západu* značný ohlas, analogicky na začiatku 21. storočia je to dielo P.J. Buchanana *Smrť Západu*. Obe diela metodologicky stojace na opačných póloch preukazujú naliehavú požiadavku varovných signálov, ktoré majú spoločného menovateľa. Je to tradícia, tradícia nie ako zväzujúce puto, brániace duchovnému napredovaniu, ale tradícia ako báza slobody.

Wojciech J. Cynarski

Filozofia ľudského tela i ruchu

Философия человеческого тела и движения

Ivo Jirásek, *Filozofická kinantropologie: setkání filozofie, těla a pohybu*,
Univerzita Palackého v Olomouci, Faculta tělesné kultury,
Olomouc 2005, ss. 356

Doc. dr hab. Ivo Jirásek jest przedstawicielem młodego pokolenia czeskich humanistów, reprezentującym znamienity Uniwersytet Palackiego w Ołomuńcu. Ukończył studia filologiczne, filozoficzne i politologiczne. Doktoryzował się a następnie habilitował w swej *Alma Mater* (*Filozoficzna*

kinantropologia, 2005). Jego aktywność naukowa realizowana jest na obszarach humanistycznej części nauk o kulturze fizycznej i filozofii. Warto przedstawić polskiemu środowisku naukowemu, a także w szerszej skali międzynarodowej, dorobek czeskiej myśli filozoficznej dotyczący kultury